

Ірина КАЛИНОВСЬКА,
orcid.org/0000-0003-4249-5788
кандидат мистецтвознавства,
доцент кафедри дизайну і теорії мистецтва
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
(Івано-Франківськ, Україна) iruna.kalunovska@pnu.edu.ua

КЛАСИФІКАЦІЯ ВНУТРІШНІХ ПРОСТОРОВИХ СТРУКТУР ГРОМАДСЬКИХ БУДІВЕЛЬ ІВАНО-ФРАНКІВЩИНИ КІНЦЯ ХІХ–ХХ СТОЛІТЬ

В статті розглянуто принципи формування інтер'єру громадських будівель відповідно до теорії архітектурного простору, оскільки сучасні дослідження процесу організації інтер'єру вийшли за межі теорії композиції. Інтер'єри громадських будівель проаналізовано як внутрішню просторову структуру, що має свої особливості залежно від часу, стилю, функції, процесу діяльності й фізичних характеристик.

Визначені основні прийоми композиційної організації внутрішньої просторової структури досліджуваних громадських будинків на макроструктурному рівні, які сприяють естетизації сприйняття інтер'єру: візуальні зв'язки просторових одиниць із зовнішнім простором; візуальні зв'язки між просторовими одиницями.

Здійснено аналіз об'ємно-просторових, планувальних характеристик архітектурних об'єктів (громадських споруд Івано-Франківщини), визначено основну властивість форми архітектурного простору – морфологічний принцип організації внутрішньої просторової структури будинку – і за цим принципом класифіковано об'єкти у групи. На основі аналізу значної кількості архітектурних об'єктів визначено основні тенденції змін і розвитку внутрішнього простору в різних типологічних групах громадських будинків протягом досліджуваного періоду. Візуальний образ інтер'єру громадських будинків проаналізовано з точки зору сприйняття візуальної проникності просторів та забезпечення естетичності інтер'єру. Проаналізовано і структуровано у групи інтер'єри громадських будинків за ознакою комунікаційності внутрішньої просторової структури.

На основі принципової схеми розташування функціональних зв'язків, які здійснюють комунікацію між просторами, громадські інтер'єри проаналізовано за формою їх організації: анфіладною, гребінчастою, розгалуженою, ромашковою, сітчастою. Саме така класифікація видається найбільш універсальною, виходячи з того, що кожна форма має принципово відмінну будову з точки зору типології комунікаційної організації

Ключові слова: інтер'єр, внутрішня просторова структура, монопростір, стиль, громадські будівлі.

Ірина KALYNOVSKA,
orcid.org/0000-0003-4249-5788
Candidate of Art Studies,
Associate Professor at the Department of Design and Theory
Art Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
(Ivano-Frankivsk, Ukraine) iruna.kalunovska@pnu.edu.ua

CLASSIFICATION OF INTERNAL SPATIAL STRUCTURES OF PUBLIC BUILDINGS OF IVANO-FRANKIVSK REGION AT THE END OF THE 19TH AND 20TH CENTURIES

This article examines the principles of interior design of public buildings in accordance with the theory of an architectural space, since modern studies of the process of an interior organization have gone beyond the theory of composition. The interiors of public buildings are analyzed as an internal spatial structure that has its own characteristics depending on time, style, function, activity process and physical characteristics.

The main techniques of the compositional organization of the internal spatial structure of the studied public buildings at the macrostructural level, which contribute to the aestheticization of the perception of the interior, have been defined: visual connections of spatial units with the external space; visual connections between spatial units.

An analysis of the volumetric and spatial, planning characteristics of architectural objects (public buildings of Ivano-Frankivsk region) has been carried out, the main property of the form of an architectural space has been determined – the morphological principle of organization of the internal spatial structure of buildings – and according to this principle, objects were classified into groups. Based on the analysis of a significant number of architectural objects, the main trends of changes and development of the internal space in various typological groups of public buildings during the studied period have been determined. The visual image of the interior of public buildings has been analyzed from the point of

view of perception of the visual permeability of spaces and ensuring the aesthetics of the interior. The interiors of public buildings has been analyzed and structured into groups based on a sign of communicativeness of the internal spatial structure.

On the basis of the principle scheme of the location of functional connections that carry out communication between monospaces, public interiors have been analyzed according to the form of their organization: enfilade, comb, branched, daisy, mesh. It is this classification that seems to be the most universal, based on the fact that each form has a fundamentally different structure from the point of view of the typology of the communication organization.

Key words: interior, internal spatial structure, monospace, style, public buildings.

Постановка проблеми. Встановити первинний вигляд абсолютної більшості інтер'єрів громадських будинків Івано-Франківщини неможливо, оскільки поняття «інтер'єр» охоплює поняття «архітектурного простору», «функції» і «предметного наповнення». Предметне наповнення не збереглося, за винятком поодиноких елементів; функції приміщень частково змінені. Найменших видозмін у процесі реконструкцій і ремонтів зазнав архітектурний простір, тому закономірним є здійснення аналізу інтер'єрів громадських будівель Івано-Франківщини за: 1) принципом структурної організації простору; 2) функціональною взаємодією планувальних елементів; 3) роллю архітектурної деталі й архітектурного декору в організації простору; 4) наявністю автентичних творів монументально-декоративного мистецтва, елементів функціонально-конструктивного обладнання, меблів; 5) сучасним предметно-просторовим, мистецьким наповненням; 6) естетичними якостями середовища.

Аналіз досліджень. Для умовного конструювання типів структур внутрішнього архітектурного простору громадських будинків та визначення їх еволюційних особливостей скористаємось вітчизняною науковою методикою, теоретичними дослідженнями 1920–2000-х років, зокрема, Габричевського, Кринського, Ламцова, Туркуса, Дзеві, Мардера, Ушакова.

Мета статті – здійснити аналіз об'ємно-просторових, планувальних характеристик архітектурних об'єктів (громадських споруд Івано-Франківщини), визначити основну властивість форми архітектурного простору та класифікувати об'єкти у групи.

Виклад основного матеріалу. Об'ємно-просторову структуру будівлі для вирішення певних аналітичних задач розподіляють на дві структури, які визначають геометричні параметри будівлі та є базовими об'єктами композиційного аналізу:

- структура об'єму;
- внутрішня просторова структура.

Так само, як архітектурний об'єм складається з множини елементів різної форми, так і вну-

трішній архітектурний простір не є суцільним, а становить сукупність частково чи повністю візуально відокремлених частин. Власне, внутрішня просторова структура архітектурного об'єкта – це його внутрішній простір, представлений як сукупність просторових одиниць.

Первинними елементами архітектурної структури виступають простори приміщень – монопростори. Прості чи складні вони одночасно сприймаються як цілісна «форма-оболонка». Складні монопростори передбачають членування його форми проміжними опорами, рівнями стелі чи підлоги, уступами стін. Складні монопростори – перший ступінь відтворення прийому організації «перетікаючих» просторів. Поліпростір – система сполучення обмежених монопросторів (приміщень), які послідовно сприймаються у процесі руху (Мардер, 1995).

Перейдемо до аналізу внутрішнього простору будівель як структури, досліджуючи складові елементи та зв'язки між ними. Кожну внутрішню просторову структуру архітектурного об'єкта можна представити як сукупність просторових одиниць – монопросторів, які є неподільними елементарними частинами архітектурного простору, частково чи повністю обмеженими оболонкою, яка складається з будівельних матеріалів або декоративних виробів. З просторових одиниць – монопросторів – утворюються складні монопростори та поліпростори, які складають внутрішню просторову структуру архітектурного об'єкта. Кожна просторова одиниця має просту форму, яку можна віднести до одного з чотирьох типів: компактний, видовжений, площинний, кільцевий. Відповідно до хрестоматійних визначень, наведених у підручниках з композиції, компактний тип визначається відносною тотожністю за трьома вимірами; видовжений тип має один із трьох вимірів, що значно перевищує два інших; площинний тип відрізняється тим, що два з трьох вимірів відносно тотожні між собою та значно перевищують третій. Для кільцевого типу характерно те, що один з трьох вимірів значно перевищує обидва інших та його кінці співпадають.

Таке визначення основних узагальнених форм просторових одиниць, з одного боку, полегшує розкладання внутрішньої просторової структури на елементи, а з іншого – відкриває шлях до комбінаторного пошуку різноманітних типів внутрішніх просторових структур. Під час аналізу об'єкта конкретні форми внутрішнього простору узагальнюються прийнятими властивостями компактною, видовженою, площинною або кільцевою форми. Також при розкладанні внутрішньої просторової структури на просторові елементи неважливі їхні габаритні розміри: маленька кімната так само є просторовою одиницею компактного типу, як і величезний зал кінотеатру. Для визначення характерних ознак просторової структури необхідно дотримуватись принципу взаєморозташування просторових одиниць між собою. Не завжди приміщення розміщуються лише суміжно одне до одного. Вони часто повністю чи частково взаємно «поглинаються». Окремі просторові одиниці можуть перетинатись відразу кількома іншими. Ці відношення дуже важливі для здійснення класифікації внутрішньої просторової структури архітектурного об'єкта. Тому скористаємось основними типами взаємодії просторових одиниць: суміжний, часткове проникнення, простір у просторі, наскрізний. У реальних будівлях просторові межі просторових одиниць (приміщень, функціональних зон) часто складаються з різних за матеріалом, функцією та орієнтацією частин (стін, склепінь, опор, перепадів рівня підлоги та ін.) і визначаються можливістю людини пройти границю чи бачити крізь неї (прохідна візуально-проникна; прохідна візуально-непроникна; непрохідна візуально-проникна; непрохідна візуально-непроникна). Застосування такої класифікації полегшить визначення ступеня комунікаційності архітектурного простору.

Таким чином, внутрішній архітектурний простір можна охарактеризувати множиною властивостей. Найважливішою в процесі аналізу внутрішньої просторової структури є візуальна проникність простору, а результати аналізу історичного досвіду організації візуальної проникності мають важливе значення для сучасного проектування інтер'єру архітекторами, дизайнерами, художниками. Вченими доведений негативний вплив на психологічний стан людини обмеженої візуальної проникності сучасного оточення. Із замкненого простору інтер'єру людина потрапляє в замкнене середовище міста. Рівень розвитку сприйняття дозволяє нашому зорові сягати дуже віддалених просторів. Неможливо забезпечити кожен інтер'єр гарним краєвидом з вікон, і на сті-

нах з'являються картини з природними ландшафтами, розписи тощо. Лише фахове проектування інтер'єру із застосуванням цілого комплексу прийомів організації внутрішнього простору дозволяє створити гармонійне та комфортне середовище.

Візуальна проникність є важливою складовою процесу сприйняття простору, але якісно вищий рівень естетичності візуального образу інтер'єру з'являється тоді, коли наш погляд проникає до інших просторових одиниць даної структури або з певного місця спостереження, або під час руху певним шляхом.

Сама візуальна проникність інтер'єру не гарантує естетичної виразності. Цікаві враження при пересуванні всередині архітектурного об'єкта виникають, якщо внутрішня просторова структура досить складна і має доцільно організовані візуальні зв'язки. По-перше, це візуальні зв'язки просторових одиниць із зовнішнім простором, по-друге – візуальні зв'язки між просторовими одиницями. З одного боку, естетична виразність інтер'єру забезпечується збільшенням глибини проникнення погляду. Це особливо стосується випадку, коли візуальний зв'язок із зовнішнім простором відкриває живописний природний краєвид чи міський ландшафт. З іншого боку, естетичність створюється за рахунок перешкод, які відкривають інші просторові одиниці лише частково, ніби запрошуючи піти подивитись, що відкривається далі (Ушаков, 2006).

Зумисне уникаючи детального опису рівня візуальної проникності окремих просторових границь монопросторів у досліджуваних об'єктах, представлених у класифікаційних таблицях, ми охарактеризуємо візуальну проникність внутрішньої просторової структури об'єктів у цілому.

Найбільшою візуальною проникністю серед досліджуваних громадських будинків упродовж усього періоду відзначається культурно-освітня типологічна група, наприклад, Музей народного мистецтва Гуцульщини та Покуття ім. Й. Кобринського у Коломиї. Тут архітектурно-художній образ інтер'єру формується шляхом підвищення кількості візуальних зв'язків та поглиблення візуальної проникності за рахунок анфіладного зв'язку між окремими експозиційними залами.

Посилення візуальної проникності в інших типологічних групах, крім фінансових, простежується з кінця 1970-х років, наприклад, у будівлі кафе «Молочне», що в Івано-Франківську (1979 рік, арх. Я. Дяків), районному палаці культури у м. Богородчани (1996 рік). В останньому також велику роль в естетизації інтер'єру відіграє збільшення глибини проникнення погляду за

рахунок суцільних застосувань і встановлення візуального зв'язку з оточуючим ландшафтом.

Комунікаційність також займає одне з провідних місць у намаганні зрозуміти типологічні відмінності організації інтер'єру громадських будівель. Очевидним є те, що розмір приміщення не визначає його типологію. Спосіб комунікації між окремими приміщеннями, навпаки, може підказати доцільність його функціонального використання. Хоча такі універсальні комунікації, як вертикальні (сходи, пандуси, рампи, ліфти тощо) і горизонтальні (коридори, галереї, переходи тощо) між частинами внутрішнього архітектурного простору, є також незмінними для різних типологічних груп будинків. Тому аналізуємо внутрішні просторові структури за принципом узагальненої властивості комунікаційності (Ушаков, 2006), яка визначає в загальному вигляді розвиненість системи комунікацій. Комунікаційність внутрішньої просторової структури визначаємо за видом зв'язків між усіма просторовими одиницями – монопросторами та за наявністю окремих виділених просторів, які виконують роль комунікаційних зон.

Головним чинником, що визначає комунікаційність внутрішніх просторових структур, є закладена система функціональних процесів. У наступному параграфі ознаку комунікаційності використовуємо як визначальну для класифікації внутрішніх просторових структур досліджуваних архітектурних об'єктів за принципом функціональної взаємодії планувальних елементів.

Адміністративні будинки, як правило мають громадські комунікаційні простори, навколо яких групуються конторські чи офісні приміщення, призначені для прийому громадян. Поширеною є периметральна комунікація з внутрішнім атриумом, як у будинках дирекції залізниць у м. Івано-Франківськ по вул. Галицька, 2 (1894 рік, арх. Е. Баудіш) та Грюнвальдська, 11 (1912 рік), де внутрішній атриум з периметральними комунікаціями доповнюється наскрізними. Інший характерний приклад, коли зв'язок між просторовими одиницями здійснюється на основі осьового зв'язку, а також через окремий простір. Зокрема, приміщення повітової ради на пл. Міцкевича, 4 (1896 рік) з анфіладним осьовим зв'язком, який доповнюється спільним видовженим незамкненим комунікаційним простором; будинок поштового уряду по вул. Січових стрільців, 15 – Вітовського (1912 рік, арх. Я.Т. Кудельський), де зв'язок між просторовими одиницями здійснюється через компактний комунікаційний простір та за віссю безпосередньо між приміщеннями. Просторові одиниці мають комунікаційний

не осьовий зв'язок між собою, але поєднуються через видовжені, складної конфігурації замкнені комунікаційні просторові одиниці у будівлі міської ратуші (м. Івано-Франківськ, пл. Ринок, 14, 1929–1935 роки, арх. Ст. Треля).

Зв'язок між просторовими одиницями в культурно-освітніх закладах демонструє подібність до адміністративних з кінця XIX століття до 1920-х років, але осьовий зв'язок між приміщеннями переважно встановлюється для відвідувачів, а не для працівників і забезпечує естетичну виразність інтер'єру збільшенням глибини проникнення погляду. Наприклад, Український народний дім (Музей народного мистецтва Гуцульщини та Покуття ім. Й. Кобринського) у м. Коломия (1902 рік). Аналогічно до адміністративних влаштовані будинок розваг по вул. Короля Данила, 20–22, будинок змішаного функціонального призначення по вул. Гетьмана Мазепи, 34 – Короля Данила, 2 у м. Івано-Франківськ.

У період функціоналізму зникає осьовий зв'язок між просторовими одиницями і здійснюється не за віссю або взагалі відсутній. Головного значення набуває виділений комунікаційний простір, як у будинку спілки польських залізничників по вул. Грушевського – Мельничука у м. Івано-Франківськ (1929), Дому союзу кооперативів (1926, арх. Р. Грицай) у м. Рогатин. Естетичність інтер'єрного простору театру ім. Монюшка (обласна філармонія) по вул. Курбаса, 3 створюється за рахунок криволінійних видовжених незамкнених комунікаційних просторів, які, рухаючись по кривій, перешкоджають прямому проникненню погляду і відкривають інші просторові одиниці частково, запрошуючи йти далі.

В окремих будинках 1950 – 1970-х років звернення до неокласицистичної форми супроводжується застосуванням раціоналістичних планувальних ознак, які належать модернізму. Так, у будинку гуртожитку для слухачів колишньої радянської партійної школи по вул. Василянок, 64 (1958, головний арх. проекту В. Лукомський) застосований коридорний класицистичний принцип планування, але комунікаційний зв'язок реалізується через окремі виділені простори.

Торгово-фінансові заклади початку XX століття частково ще зберігають принцип розпланування прибуткових багатоквартирних будинків, але суттєво збільшують розмір громадської зони одночасного перебування певної кількості людей – банківського операційного залу, який для працівників служить виділеним комунікаційним простором (будинок банку «Господарство крайове», вул. Незалежності, 15 (1900, арх. Я.Т. Кудельський).

З поширенням та розвитком рекреаційних закладів на Івано-Франківщині активно розвивається і їх функціонально-планувальна основа. З початком ХХ ст. внутрішній простір рекреацій стає візуально відкритим до навколишнього ландшафту, покращується раціональність планування, з'являються великі громадські простори відпочинку й очікування, які одночасно служать і виділеним комунікаційним простором для усіх інших просторових одиниць, як, наприклад, у домі здоров'я в с. Любіжня (1930-ті).

Протягом останніх десятиліть ХХ століття з'явилися архітектурні об'єкти, що започаткували новий етап розвитку внутрішньої просторової організації. Структура внутрішнього простору цих будівель також має комунікаційний простір складної форми, але він уже містить у собі додаткові відкриті комунікації.

За результатами здійсненого аналізу об'ємно-просторових, планувальних характеристик архітектурних об'єктів (громадських споруд Івано-Франківщини), визначено основну властивість форми архітектурного простору – морфологічний принцип організації внутрішньої просторової структури будинку – і за цим принципом класифіковано об'єкти у групи.

Внутрішній простір адміністративних будинків структурується за наступними морфологічними принципами. Для кінця ХІХ – початку ХХ століття характерними є такі: 1) вихідний простір за допомогою окремих видів просторових границь (стіна, колонада тощо) поділяється на просторові одиниці (дирекція залізниць, магістрат, воєводство по вул. Галицька, 2 (1894 рік, арх. Е. Баудіш), дирекція залізниць по вул. Грюнвальдська, 11; 2) вихідний простір поділяється на просторові одиниці й ускладнюється за рахунок ускладнення форми внутрішніх поверхонь огорожень (Півтова рада, пл. Міцкевича, 4 (1896 рік), Січових стрільців, 15 – Вітовського, будинок поштового уряду (1912 рік, арх. Я.Т. Кудельський).

У 1920–30-ті роки додається морфологічний принцип просторового ускладнення: 3) вихідний простір ускладнюється за рахунок членування й ускладнення форми внутрішніх поверхонь огорожень (Ратуша у м. Івано-Франківську, пл. Ринок, 14, (1929–1935 роки, арх. Ст. Треля).

1950–70-ті роки характеризуються збереженням принципу поділу простору на просторові одиниці та внутрішнього ускладнення структури (міська рада у м. Калуш, адміністративний будинок по вул. Грушевського у м. Івано-Франківськ).

Культурно-освітні будівлі початку ХХ століття демонструють подібність в організації внутріш-

ньої просторової структури до адмінбудинків з тією лише різницею, що просторових одиниць кількісно менше (будинок змішаного функціонального призначення по вул. Гетьмана Мазепи, 34 – Короля Данила, 2; вілла зі зміненим функціональним призначенням на музей по вул. Тарнавського, 22-24; будинок розваг (тепер багатоквартирний житловий будинок) по вул. Короля Данила, 20–22). У 20 – 30-ті роки ХХ століття внутрішній простір складається з просторових одиниць, але ускладнюється за рахунок членувань, як у будинку польської спілки залізничників по вул. Грушевського-Мельничука у м. Івано-Франківськ.

Раціоналізм у взаємному розміщенні просторових одиниць демонструють будинки періоду функціоналізму, наприклад, Дім Союзу Кооперативів у м. Рогатин (1926 рік, арх. Р. Грицай), а зальні будівлі, як театр ім. Монюшка у м. Івано-Франківськ, – ускладнення внутрішньої просторової структури за рахунок членувань і ускладнення форми внутрішніх поверхонь.

1950–1970-ті роки. Будинок політосвіти (тепер духовна семінарія, м. Івано-Франківськ, вул. Василянок, 64) в руслі загального звернення до класицизму як першоджерела створення архітектурного образу демонструє первинний морфологічний принцип устрою інтер'єру – принцип просторових одиниць, тобто поділ за допомогою різних просторових границь на монопростори.

У морфологічній організації інтер'єрного простору в наступні роки на перший план виступає принцип внутрішнього ускладнення за рахунок незамкнених просторових границь, а також ускладнення форми внутрішніх поверхонь, які застосовувались як під час проектування будівель, так і в ході оформлення інтер'єрного простору.

Для архітектурних просторів характерно те, що більшість із них амонізмичні, іншими словами, в одному й тому ж просторі можна організувати багато різних процесів: навчання, проживання, роботу тощо. Він може мати багато значень, які визначаються суб'єктивною інтерпретацією людьми у певному культурному контексті. Архітектурні об'єкти подібні до живих організмів і можуть розглядатися як цілісні організми, всі частини яких пов'язані між собою. До складу типологічних об'єктів за функціональними ознаками входять різні за своїми розмірами приміщення: малі (санвузли, ванні кімнати, тамбури, коридори, кабінети) і великі (спортивні зали, холи, атріуми).

Структура гігантських комплексів буде відрізнятися від структури мініатюрного будинку перш за все кількістю приміщень, а не пропорційно збільшеними розмірами цих приміщень, типо-

логія яких масштабом об'єктів не обумовлена. Таким чином, властивість будинків і споруд з ростом фізичних параметрів зберігати метричний склад внутрішніх просторових елементів є однією з архітектурних універсалій. При збільшенні архітектурного об'єму відбуваються головним чином структурні зміни: нарощується кількість просторових складових і ускладнюється форма зв'язків між ними (Асєєв, 1961).

Системна організація типологічної будови архітектурного середовища громадських будівель полягає у встановленні відповідності на різних рівнях між процесом діяльності та формою його просторового розміщення. У даній роботі будуть розглянуті наступні основні типологічні групи: вестибюльні групи, вертикальні і горизонтальні комунікації, простори зального типу (бібліотечні, обідні, театральні, засідань, експозиційні), офісні простори, навчальні приміщення.

Для функціонально-типологічного аналізу інтер'єру громадських будівель Івано-Франківщини визначаємо єдиний, на нашу думку, правильний шлях: прискіпливий погляд на цілісний образ простору, що склався, і одночасне розмежування власне архітектурного і предметно-середовищного образів.

Підтвердження правильності такого шляху знаходимо в дослідженнях А. Раппапорта. «В інтер'єрній образності архітектури особливо важливу роль відіграють речі та окремі пластичні і функціональні частини споруд, такі як сходи, лавиці, лежанки, столи тощо. Вони привносять в інтер'єр таку потужну образність, що його власна міфологія опиняється заслоненою цим предметним середовищем. Не враховувати цього не можна, але й відступати від інтер'єрної міфології також не можна».

За результатами дослідження структури внутрішньої просторової будови низки різних типів громадських будівель, спираючись на попередній досвід, пов'язаний із дослідженням об'ємно-планувальних рішень архітектурних об'єктів, умовно виділяємо п'ять характерних прийомів організації їх внутрішнього простору, виокремлюючи ознаку комунікаційності як визначальну для класифікації. Це анфіладна, гребінчаста, розгалужена, ромашкова, сітчаста (за М. Шубенковим). Саме така класифікація видається найбільш універсальною, виходячи з того, що кожна форма має принципово відмінну будову з точки зору типології комунікаційної організації.

Отже, ми використовуємо поняття «комунікаційна організація», підкреслюючи як визначальну

ознаку даної класифікації принципову схему розташування функціональних зв'язків, які здійснюють комунікацію між просторовими одиницями. Анфіладна форма організації демонструє просторову структуру, характерну для музеїв, класицистичних палацових комплексів. Зв'язок між будь-якою парою просторів-приміщень можливий тільки через низку проміжних просторів. Гребінчаста форма передбачає наявність ланцюга послідовно з'єднаних просторів, які мають відгалужені тупикові простори. Якісною ознакою такого типу є наявність крім транзитних просторів ще й тупикових при лінійній схемі компонування. Розгалужена форма організації відрізняється тим, що забезпечує просторову зв'язаність, характерну для деяких адміністративних будинків. Один вхід дозволяє потрапити у комунікаційний простір, з якого можна потрапити у незалежні, також розгалужені гілки, не з'єднані між собою. Ромашкова форма організації є достатньо поширеним типом, який характеризується наявністю головного простору, оточеного множиною інших просторів, пов'язаних із ним. Прикладом є коридорні, галерейні, атріумні будинки. Всі приміщення мають зв'язок тільки через головний (атріумний) простір. Сітчаста форма організації відрізняється тим, що дає можливість з'єднання будь-якої пари просторів множиною альтернативних способів. Це найбільш «демократична» форма просторової організації.

Особливості внутрішньої просторової організації будинків від найдавніших цивілізацій до кінця ХХ століття засвідчують спільні та основні риси: інтер'єр будувався, передовсім, на основі осей руху відвідувачів. Внутрішній простір набув візуальної єдності, однак активно членувався за допомогою рядів внутрішніх опор. Візуальний образ інтер'єру значною мірою створювався завдяки виразній формі покриття. Різниця у висоті, конфігурації склепіння та освітленості формувала чітку ієрархію частин простору. Величезну роль у формуванні образу інтер'єру виконували зображення на поверхнях стін і склепін та інтегровані до структури простору живописні і скульптурні твори, а також рівень візуальної проникності та диференціація просторів.

Висновки. Визначені основні прийоми композиційної організації внутрішньої просторової структури досліджуваних громадських будинків на макроструктурному рівні, які сприяють естетизації сприйняття інтер'єру: візуальні зв'язки просторових одиниць із зовнішнім простором; візуальні зв'язки між просторовими одиницями.

Зважаючи на аналіз значної кількості архітектурних об'єктів визначено основні тенденції змін і розвитку внутрішнього простору в різних типологічних групах громадських будинків протягом досліджуваного періоду. Візуальний образ інтер'єру громадських будинків проаналізовано з точки зору сприйняття візуальної проникності просторів та забезпечення естетичності інтер'єру. Проаналізовано і структуро-

вано у групи інтер'єри громадських будинків за ознакою комунікаційності внутрішньої просторової структури.

На основі принципової схеми розташування функціональних зв'язків, які здійснюють комунікацію між монопросторами, громадські інтер'єри проаналізовано за формою їх організації: анфіладною, гребінчастою, розгалуженою, ромашковою, сітчастою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Архітектура. Короткий словник-довідник / За загальною редакцією Мардера А. П. Київ : Будівельник, 1995. 333 с.
2. Асеев Ю. С. Архітектура. Київ : Державне видавництво образотворчого мистецтва і музичної літератури, 1961. 38 с.
3. Станкевич М. Є. Українське художнє дерево XVI–XX ст. Львів : Інститут народознавства, 2002. 480 с.
4. Ушаков Г. Н. Формування візуально-проникних внутрішніх просторових структур : автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата архітектури : 18.00.01 «Теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури» / Київський національний університет будівництва і архітектури. К., 2006. 19 с.

REFERENCES

1. Arkhitektura. Korotkyi slovnyk-dovidnyk. [Architecture. Short reference dictionary] / Za zahalnoiu redaktsiieiu Mardera A. P. Kyiv : Budivelnik, 1995. 333 p. [in Ukrainian].
2. Asieiev Yu. S. Arkhitektura. [Architecture]. Kyiv: State publishing house of fine art and musical literature, 1961. 38 p. [in Ukrainian].
3. Stankevych M. Ye. Ukrainiske khudozhnie derevo XVI–XX st. [Ukrainian artistic tree of the 16th–20th centuries]. Lviv : Institute of Ethnology, 2002. 480 p. [in Ukrainian].
4. Ushakov H. N. Formuvannia vizualno-pronyknykh vnutrishnikh prostorovykh struktur : avtoreferat dysertatsii na zdobuttia naukovooho stupenia kandydata arkhitektury : 18.00.01 «Teoriia arkhitektury, restavratsiia pamiatok arkhitektury». [The formation of visually penetrating internal spatial structures: the abstract of the thesis for obtaining the scientific degree of candidate of architecture: 18.00.01 “Theory of architecture, restoration of architectural monuments”] / Kyiv National University of Construction and Architecture. K., 2006. 19 p. [in Ukrainian].